

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Заклад професійної освіти
«Дніпровський професійний технологічний коледж»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора навчально-методичної
роботи
ЗПО «Дніпровський професійний
технологічний коледж»

Серій ГОРДІСЬКО
« 28 » серпня 2026

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ

«ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ»

Рівень освіти: Фахова передвища освіта (ОПС «Фаховий молодший бакалавр»)

Галузь знань: G Інженерія, виробництво та будівництво

Спеціальність: G9 Прикладна механіка

Викладач - Юлія ПУСТОВОЙТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Основи економічної теорії» є обов'язковою складовою циклу загальної підготовки фахівців рівня фахової передвищої освіти зі спеціальності G9 «Прикладна механіка». Курс розроблено для надання здобувачам базових знань про закономірності функціонування економічних систем, мікроекономічні процеси на рівні підприємства та макроекономічне середовище.

Характеристика	Показник
Кількість кредитів ЄКТС	3 кредити
Загальна кількість годин	90 годин
Рік підготовки (курс)	I курс
Семестр викладання	2 семестр
Аудиторні години (всього)	36 годин
- з них: Лекції	24 години
- з них: Практичні заняття	12 годин
Самостійна робота здобувача (СРС)	54 години
Форма підсумкового контролю	Диференційований залік

Програма побудована з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності фахових молодших бакалаврів з прикладної механіки. Значна увага приділяється питанням раціонального використання матеріальних ресурсів, формуванню витрат виробництва, ціноутворенню на промислову продукцію та основам функціонування підприємства у ринковому середовищі.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни: формування у здобувачів фахової передвищої освіти системи базових економічних знань, сучасного економічного мислення, розуміння об'єктивних економічних законів та механізмів функціонування ринкової економіки, необхідних для ефективної діяльності в галузі прикладної механіки.

Спеціальна мета (адаптаційна): підготовка технічних фахівців, здатних оцінювати економічну ефективність прийнятих інженерних рішень, орієнтуватися у питаннях витрат виробництва, капіталомісткості та рентабельності механічного і зварювального виробництва.

Основні завдання:

- Засвоєння базового категорійного апарату економічної теорії (потреби, ресурси, блага, товар, гроші, вартість, ціна).
- Вивчення закономірностей функціонування ринкового механізму (попит, пропозиція, конкуренція, ціноутворення) на ринках промислової продукції.
- Опанування основ мікроекономіки підприємства: розуміння структури капіталу, кругообігу фондів, формування собівартості та прибутку в умовах машинобудівних підприємств.

- Ознайомлення з макроекономічними показниками (ВВП, НД, інфляція, безробіття) та інструментами державного регулювання (фіскальна, монетарна політика).
- Формування навичок економічного аналізу для оцінки ефективності використання ресурсів, обладнання та технологій у сфері прикладної механіки.

Вивчення дисципліни створює теоретичне підґрунтя для подальшого засвоєння фахових економічних курсів, таких як «Економіка підприємства», «Організація і планування виробництва», а також для економічного обґрунтування інженерних проєктів під час виконання кваліфікаційної роботи.

3. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

3.1. Нормативні документи, на основі яких розроблена програма

- Закон України «Про фахову передвищу освіту».
- Державний стандарт фахової передвищої освіти зі спеціальності G9 «Прикладна механіка» (чинний стандарт або проект стандарту, затверджений МОН України).
- Освітньо-професійна програма «Зварювальне виробництво» (Welding production) для спеціальності G9.
- Положення про організацію освітнього процесу в ЗПО «Дніпровський професійний технологічний коледж».

3.2. Вимоги до кандидатів на підготовку

Освітній рівень: Наявність базової або повної загальної середньої освіти. Дисципліна «Основи економічної теорії» є вступною до блоку соціально-економічних дисциплін і не потребує попереднього вивчення інших фахових курсів, спираючись на базові знання з математики та історії, отримані в закладах загальної середньої освіти.

Категорія слухачів: Здобувачі ОПС «Фаховий молодший бакалавр» зі спеціальності G9 Прикладна механіка денної та заочної форм навчання.

3.3. Етапи підготовки

Вивчення здійснюється протягом одного (другого) семестру і логічно поділяється на три взаємопов'язані змістові модулі:

- **Модуль 1:** Загальні основи соціально-економічного розвитку (Вступ до економіки, потреби, ресурси, власність, товарне виробництво, гроші).
- **Модуль 2:** Мікроекономічні основи функціонування ринку та підприємства (Ринок, конкуренція, попит і пропозиція, підприємство, капітал, витрати, факторні доходи).
- **Модуль 3:** Макроекономіка та світове господарство (СНР, макрорівновага, економічні цикли, інфляція, безробіття, регулювання економіки, міжнародні відносини).

Завершується підготовка складанням диференційованого заліку, оцінка за який враховує поточну успішність на практичних заняттях та якість виконання завдань самостійної роботи (СРС).

4. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Згідно з вимогами стандарту фахової передвищої освіти та ОПП «Зварювальне виробництво» зі спеціальності G9 Прикладна механіка, вивчення дисципліни «Основи економічної теорії» забезпечує формування наступних компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК8. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Спеціальні компетентності (СК):

СК13. Здатність використовувати професійно-профільні знання розділів економіки для розрахунку техніко-економічних показників технологічних процесів у галузі прикладної механіки.

Програмні результати навчання (РН):

- РН8. Розраховувати основні техніко-економічні показники функціонування підрозділів підприємства в галузі прикладної механіки.
- РН17*. Оцінювати сучасний стан культурного розвитку держави, розвивати та вдосконалювати інтелектуальний, загальнокультурний, фізичний і духовний рівень. Бути активним суб'єктом професійної та економічної діяльності держави.

4.1. МАТРИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ

Матриця демонструє взаємозв'язок між визначеними компетентностями та запланованими програмними результатами навчання, які формуються під час вивчення дисципліни «Основи економічної теорії».

Компетентності	РН8	РН17*
ЗК8	+	+
СК13	+	

Опанування курсу «Основи економічної теорії» закладає фундаментальну базу для розуміння студентами економічних аспектів інженерної справи. Фахівець з прикладної механіки має не лише спроектувати надійну зварну конструкцію чи механізм, але й обґрунтувати доцільність цього проєкту з економічної точки зору: розрахувати витрати на матеріали, амортизацію обладнання, заробітну плату робітників, оцінити прибутковість виробу та його конкурентоспроможність на ринку.

5. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ

5.1. Розрахунок навчального часу

Вид навчальної роботи	Кількість годин	% від обсягу
УСЬОГО за курсом (3 кредити ЄКТС)	90	100%
Аудиторні заняття (всього)	36	40,0%
- з них: Лекції	24	26,7%
- з них: Практичні заняття	12	13,3%
Самостійна робота здобувача (СРС)	54	60,0%

5.2. Розподіл навчальних годин за модулями

№	Назва модулів та тем	Усього год.	Лек. год.	Прак. год.	СРС год.	Конт. год.
I	МОДУЛЬ 1. Загальні основи розвитку	28	8	2	18	-
1	Тема 1. Предмет і метод ек. теорії	6	2	0	4	-
2	Тема 2. Економічна система та власність	8	2	2	4	-
3	Тема 3. Виробництво. Товар і гроші	7	2	0	5	-
4	Тема 4. Сутність інфляції та її наслідки	7	2	0	5	-
II	МОДУЛЬ 2. Мікроекономічні основи	30	8	6	16	-
5	Тема 5. Ринок, конкуренція і монополія	7	2	2	3	-
6	Тема 6. Механізм ринку: попит і пропозиція	7	2	2	3	-
7	Тема 7. Підприємство і капітал	8	2	2	4	-
8	Тема 8. Витрати виробництва і прибуток	8	2	0	6	-
III	МОДУЛЬ 3. Макроекономіка та світ	32	8	4	20	-
9	Тема 9. Макроекономічні показники (ВВП)	8	2	2	4	-
10	Тема 10. Макроекономічна рівновага	8	2	0	6	-
11	Тема 11. Макроекономічна нестабільність	8	2	2	4	-
12	Тема 12. Фіскальна та монетарна політика	8	2	0	6	-
РАЗОМ ЗА КУРСОМ:		90	24	12	54	0

5.3. Самостійна робота здобувача (СРС)

Загальні положення щодо СРС: Самостійна робота (загалом 54 години) становить 60% навчального часу курсу. Вона спрямована на поглиблене вивчення окремих теоретичних питань, підготовку до практичних занять, розв'язання розрахункових економічних задач та аналіз кейсів, релевантних до спеціальності «Прикладна механіка». Оцінювання СРС є важливою складовою формування підсумкового балу за диференційований залік.

Модуль 1. Загальні основи соціально-економічного розвитку (18 годин СРС)

СРС №1. Предмет, методи та еволюція економічної теорії.

Обсяг часу: 4 години.

Завдання: Опрацювати історію розвитку економічної думки від меркантилізму до сучасних неокласичних та інституціональних теорій.

Мета: Сформувати розуміння історичної мінливості економічних поглядів та еволюції поняття "багатство нації".

Кейс-завдання: Скласти порівняльну таблицю основних економічних шкіл (Меркантилізм, Фізіократи, Класична школа, Марксизм, Маржиналізм, Кейнсіанство, Монетаризм). Визначити для кожної школи: головного представника, джерело багатства та ставлення до втручання держави в економіку.

Алгоритм виконання: Опрацювати конспект лекції та рекомендовану літературу (зокрема підручник В.П. Решетило). Заповнити таблицю з 4 колонок. Зробити висновок щодо сучасної парадигми змішаної економіки.

СРС №2. Економічна система та відносини власності в промисловості.

Обсяг часу: 4 години.

Завдання: Дослідити типи економічних систем та форми власності з акцентом на промислове виробництво.

Мета: Навчитися ідентифікувати переваги та недоліки приватної, державної та корпоративної форм власності для машинобудівних підприємств.

Кейс-завдання: Аналіз процесу роздержавлення та приватизації великих промислових підприємств (на прикладі металургійних чи машинобудівних заводів України).

Алгоритм виконання: Описати поняття "володіння", "користування", "розпорядження". Навести приклади корпоративної власності у машинобудуванні. Описати 3 плюси і 3 мінуси приватизації великих заводів.

СРС №3. Товарне виробництво, теорія вартості і грошей.

Обсяг часу: 5 годин.

Завдання: Розглянути двоїсту природу товару, функції грошей та закони грошового обігу.

Мета: Зрозуміти сутність вартості (цінності) промислових товарів та механізм функціонування грошової маси за рівнянням Фішера.

Кейс-завдання: Розрахунок необхідної кількості грошей в обігу для економіки, де обсяг вироблених товарів (Q) зріс на 15%, ціни (P) зросли на 5%, а швидкість обігу грошей (V) не змінилася.

Алгоритм виконання: Використати рівняння $M \cdot V = P \cdot Q$. Знайти процентну зміну грошової маси (M). Пояснити, до яких наслідків призведе надлишкова емісія грошей у цьому прикладі.

СРС №4. Сутність інфляції, її причини та наслідки для виробництва.

Обсяг часу: 5 годин.

Завдання: Вивчити види інфляції (попиту та витрат) і проаналізувати її вплив на промислове підприємство.

Мета: Опанувати навички оцінки впливу інфляційних процесів на собівартість металоконструкцій та зварювального обладнання.

Кейс-завдання: Як «інфляція витрат» (зростання цін на електроенергію та метал) впливає на конкурентоспроможність вітчизняного виробника зварних металоконструкцій.

Алгоритм виконання: Визначити ланцюгову реакцію зростання витрат. Описати, як підприємство може адаптуватися до інфляції витрат (наприклад, енергозбереження, оптимізація технології зварювання). Оформити у вигляді аналітичної записки.

Модуль 2. Мікроекономічні основи функціонування ринку та підприємства (16 годин СРС)

СРС №5. Ринок, конкуренція і антимонопольна політика.

Обсяг часу: 3 години.

Завдання: Вивчення моделей ринкових структур (досконала конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія, монополія).

Мета: Навчитися ідентифікувати ринкові структури у сфері постачання промислового обладнання та послуг.

Кейс-завдання: Проаналізувати ринок постачальників зварювального газу (аргон, вуглекислота) у певному регіоні. Визначити тип ринкової структури (найчастіше — олігополія).

Алгоритм виконання: Описати 4 ознаки олігополії. Пояснити, як олігополісти можуть влаштувати цінову змову, та яку роль у цьому відіграє Антимонопольний комітет.

СРС №6. Механізм ринку: еластичність попиту і пропозиції.

Обсяг часу: 3 години.

Завдання: Вивчення концепції еластичності та її застосування у ціноутворенні.

Мета: Вміти розраховувати коефіцієнт цінової еластичності попиту та визначати доцільність зміни ціни на продукцію.

Кейс-завдання: Підприємство випускає стандартні металеві деталі. При зниженні ціни з 200 до 180 грн, обсяг продажів зріс з 1000 до 1200 одиниць на місяць. Розрахувати коефіцієнт дугової еластичності попиту.

Алгоритм виконання: Застосувати формулу дугової еластичності (метод середньої точки). Визначити, еластичним чи нееластичним є попит. Зробити висновок щодо зміни загальної виручки підприємства.

СРС №7. Підприємство і структура його капіталу.

Обсяг часу: 4 години.

Завдання: Аналіз основного та оборотного капіталу машинобудівного підприємства, знос та амортизація.

Мета: Засвоїти механізми перенесення вартості засобів праці на готову продукцію.

Кейс-завдання: Розрахунок норми амортизації та залишкової вартості зварювального напівавтомата.

Алгоритм виконання: Початкова вартість апарата — 150 000 грн. Строк корисного використання — 5 років. Ліквідаційна вартість — 10 000 грн. Розрахувати щорічну суму амортизації прямолінійним методом та залишкову вартість на кінець 3-го року.

СРС №8. Витрати виробництва, собівартість та прибуток.

Обсяг часу: 6 годин.

Завдання: Дослідження структури витрат (постійні, змінні, граничні) та їх вплив на формування прибутку.

Мета: Навчитися формувати собівартість механічної обробки деталей та визначати точку беззбитковості.

Кейс-завдання: Визначення точки беззбитковості (Break-even point) для цеху з виробництва металевих резервуарів.

Алгоритм виконання: Дано: Постійні витрати цеху (оренда, зарплата управлінців) = 100 000 грн/місяць. Змінні витрати на 1 резервуар (метал, газ, відрядна зарплата) = 3000 грн. Ціна продажу = 5000 грн. Знайти мінімальний обсяг випуску у штуках для покриття всіх витрат. Побудувати графік беззбитковості.

Модуль 3. Макроекономіка та світове господарство (20 годин СРС)

СРС №9. Система національних рахунків та розрахунок ВВП.

Обсяг часу: 4 години.

Завдання: Вивчення методів розрахунку Валового внутрішнього продукту (за доходами, за витратами, за доданою вартістю).

Мета: Розуміти сутність доданої вартості та її роль у формуванні національного багатства, відрізняти реальний і номінальний ВВП.

Кейс-завдання: Розрахувати ВВП країни методом кінцевого використання (за витратами) на основі умовних статистичних даних.

Алгоритм виконання: Використати формулу $GDP = C + I_g + G + NX$. За заданими даними (споживчі витрати = 1200, валові інвестиції = 400, держ. закупівлі = 500, експорт = 300, імпорт = 350) знайти ВВП. Пояснити економічний зміст від'ємного чистого експорту.

СРС №10. Макроекономічна рівновага. Споживання та інвестиції.

Обсяг часу: 6 годин.

Завдання: Аналіз моделі сукупного попиту (AD) та сукупної пропозиції (AS), а також мультиплікатора інвестицій.

Мета: Вміти пояснювати наслідки шоків попиту та пропозиції для економіки країни.

Кейс-завдання: Графічний аналіз зсуву кривої сукупної пропозиції (AS) внаслідок різкого подорожчання енергоносіїв на світовому ринку.

Алгоритм виконання: Накреслити модель AD-AS. Змістити криву AS ліворуч (шок пропозиції). Описати наслідки: стагфляція (зростання загального рівня цін та падіння обсягів реального ВВП).

СРС №11. Економічні цикли, інфляція та безробіття.

Обсяг часу: 4 години.

Завдання: Дослідити фази економічного циклу та закон Оукена.

Мета: Розуміти вплив економічних криз на ринок праці інженерних та робітничих спеціальностей.

Кейс-завдання: Розрахунок втрат ВВП від циклічного безробіття за законом Оукена.

Алгоритм виконання: Природний рівень безробіття = 5%. Фактичний = 8%. Коефіцієнт Оукена = 2.5. Потенційний ВВП = 1000 млрд. Розрахувати відсоток відставання фактичного ВВП від потенційного та абсолютну суму втрат економіки.

СРС №12. Фіскальна та монетарна політика. Міжнародні відносини.

Обсяг часу: 6 годин.

Завдання: Вивчення інструментів державного регулювання економіки (податки, облікова ставка НБУ) та основ відкритої економіки (валютний курс, експортно-імпортні операції).

Мета: Розуміти, як податкова і кредитна політика держави впливає на умови розвитку промислового бізнесу.

Кейс-завдання: Аналіз впливу підвищення облікової ставки Національного банку на машинобудівну галузь.

Алгоритм виконання: Описати ланцюжок: підвищення облікової ставки НБУ → здорожчання комерційних кредитів → зниження інвестиційної активності підприємств → падіння попиту на нове промислове обладнання. Зробити висновок щодо доцільності політики «дорогих грошей» у періоди високої інфляції.

Вимоги до оформлення результатів СРС:

Здобувачі виконують завдання у робочому зошиті або у вигляді електронних звітів/презентацій. Кожне завдання повинно містити:

1. Теоретичне обґрунтування (з посиланням на базові економічні закони та категорії).
2. Детальний покроковий розрахунок (для розрахункових кейсів) із зазначенням формул.
3. Графічні ілюстрації (криві попиту/пропозиції, графіки беззбитковості, гістограми), виконані охайно та з правильним маркуванням осей.
4. Аналітичний висновок, який пов'язує отриманий економічний результат з реаліями виробничої практики фахівця з прикладної механіки.

Оцінювання СРС здійснюється викладачем під час поточних консультацій або під час захисту практичних робіт. Високий рівень виконання СРС дозволяє здобувачу накопичити необхідну кількість балів для успішного складання диференційованого заліку.

РОЗГОРНУТИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Лекція 1. Предмет і метод економічної теорії (2 год.)

Анотація лекції: Економічна наука як сфера розумової діяльності людини. Історичний екскурс: від давніх мислителів (Аристотель, Ксенофонт) до формування перших шкіл. Меркантилізм (сфера обігу, протекціонізм), фізіократи (сільське господарство), класична школа політичної економії (А. Сміт, Д. Рікардо – трудова теорія вартості). Розвиток економічної теорії у XIX–XX ст.: марксизм, маржиналізм (теорія граничної корисності), неокласицизм, кейнсіанство (обґрунтування державного втручання), монетаризм та інституціоналізм.

Предмет економічної теорії: вивчення раціонального господарювання в умовах обмежених ресурсів. Рівні дослідження: мікроекономіка, макроекономіка, мегаекономіка. Функції економічної теорії: пізнавальна, методологічна, практична. Методи пізнання: наукова абстракція, аналіз і синтез, індукція і дедукція, економічне моделювання. Позитивна та нормативна економіка.

Лекція 2. Економічна система суспільства. Власність (2 год.)

Анотація лекції: Безмежність потреб та обмеженість ресурсів — базова економічна проблема. Класифікація економічних потреб (піраміда Маслоу, первинні/вторинні). Економічні блага та їх види. Економічні інтереси. Крива виробничих можливостей (КВМ) та закон зростання альтернативних витрат. Ефективність виробництва: економічна та соціальна.

Економічна система: сутність та критерії класифікації. Продуктивні сили (робоча сила, засоби виробництва) та виробничі відносини. Традиційна, командно-адміністративна, ринкова та змішана економічні системи.

Власність як соціально-економічний стрижень системи. Юридичний (володіння, користування, розпорядження) та економічний аспекти власності. Типи власності: приватна, державна, колективна, змішана. Процеси роздержавлення, приватизації та націоналізації. Значення прав власності для залучення інвестицій у промисловий сектор.

Лекція 3. Виробництво, його сутність. Товар і гроші (2 год.)

Анотація лекції: Виробництво як процес створення матеріальних та духовних благ. Фактори виробництва (праця, земля, капітал, підприємницькі здібності, інформація). Натуральне та товарне виробництво: історичні умови виникнення (суспільний поділ праці та економічна відокремленість виробників).

Товар і його властивості: споживча вартість (корисність) та мінова вартість. Двоїстий характер праці: конкретна та абстрактна праця. Трудова теорія вартості проти теорії граничної корисності. Суспільно необхідний робочий час. Закон вартості та його функції у стихійному регулюванні виробництва.

Походження та сутність грошей. Еволюційна концепція розвитку форм вартості (проста, розгорнута, загальна, грошова). Функції грошей: міра вартості, засіб обігу, засіб нагромадження, засіб платежу, світові гроші. Еволюція грошових систем: від біметалізму до кредитно-паперової системи. Сучасна грошова маса та грошові агрегати (M0, M1, M2, M3).

Лекція 4. Сутність інфляції, закони грошового обігу (2 год.)

Анотація лекції: Закон грошового обігу та рівняння обміну І. Фішера ($M \cdot V = P \cdot Q$). Сутність інфляції як процесу знецінення грошей та падіння їх купівельної спроможності. Вимірювання інфляції: індекс споживчих цін (ІСЦ), дефлятор ВВП (індекси Ласпейреса, Пааше, Фішера).

Види інфляції за темпами: помірна (повзуча), галопуюча, гіперінфляція. За причинами виникнення: інфляція попиту та інфляція витрат (пропозиції). Вплив монополізму, мілітаризації економіки та емісійного фінансування дефіциту бюджету на інфляційні процеси. Економічні та соціальні наслідки інфляції: перерозподіл доходів, руйнування інвестиційного клімату, "втеча" капіталу, стагфляція. Антиінфляційна політика держави: адаптаційна (індексація доходів) та активна (шокова терапія, конфіскаційні реформи, стримування грошової маси).

МОДУЛЬ 2. МІКРОЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ТА ПІДПРИЄМСТВА

Лекція 5. Ринок, конкуренція і монополія (2 год.)

Анотація лекції: Сутність ринку як системи відносин обміну. Функції ринку: інформаційна, стимулююча, розподільча, сануюча. Структура ринку (ринки товарів, праці, капіталу). Інфраструктура ринку: біржі (фондові, товарні), банки, страхові та консалтингові компанії.

Конкуренція як рушійна сила ринкової економіки. Внутрішньогалузева та міжгалузева конкуренція. Цінові та нецінові методи конкурентної боротьби.

Моделі ринкових структур: досконала конкуренція (поліполія) та недосконала конкуренція. Ознаки чистої монополії, монополістичної конкуренції та олігополії. Види монополій (природна, відкрита, закрита). Наслідки монополізації економіки: завищення цін, гальмування НТП. Сутність та інструменти державного антимонопольного регулювання. Закон України про захист економічної конкуренції.

Лекція 6. Механізм ринку: попит і пропозиція (2 год.)

Анотація лекції: Попит (Demand): сутність, закон попиту, крива попиту. Ефекти, що пояснюють закон попиту (ефект доходу, ефект заміщення, спадна гранична корисність).

Нецінові детермінанти попиту (доходи, смаки, ціни на товари-субститути та комплементи, очікування).

Пропозиція (Supply): сутність, закон пропозиції, крива пропозиції. Нецінові фактори пропозиції (ціни на ресурси, технології, податки та субсидії).

Ринкова рівновага: механізм взаємодії попиту і пропозиції. Рівноважна ціна та рівноважний обсяг. Ситуації товарного дефіциту та надлишку на ринку.

Концепція еластичності. Цінова еластичність попиту та пропозиції: коефіцієнти, види (еластичний, нееластичний, одиничної еластичності). Перехресна еластичність. Еластичність попиту за доходом. Практичне застосування еластичності для формування цінової стратегії промислового підприємства.

Лекція 7. Підприємство і капітал в ринковій економіці (2 год.)

Анотація лекції: Підприємство як первинна ланка ринкової економіки. Сутність та ознаки підприємницької діяльності (ініціативність, ризиковість, інноваційність). Організаційно-правові форми підприємств (одноосібні, партнерства, корпорації/акціонерні товариства). Роль малого бізнесу.

Капітал підприємства. Економічна природа капіталу як самозростаючої вартості. Теорія додаткової вартості К. Маркса (постійний та змінний капітал) та неокласичні підходи (капітал як інвестиційний ресурс). Кругообіг промислового капіталу: грошова, продуктивна та товарна стадії.

Оборот капіталу. Поділ капіталу на основний та оборотний за способом перенесення вартості. Знос основного капіталу (фізичний та моральний). Амортизація та норми амортизації. Швидкість обороту оборотних коштів та її значення для машинобудівного виробництва.

Лекція 8. Витрати виробництва, доходи та прибуток (2 год.)

Анотація лекції: Економічна природа витрат. Явні (бухгалтерські) та неявні (альтернативні) витрати. Нормальний прибуток як елемент внутрішніх витрат. Економічний прибуток проти бухгалтерського прибутку.

Витрати фірми у короткостроковому періоді: постійні (FC), змінні (VC), загальні (TC), середні (ATC) та граничні (MC) витрати. Закон спадної граничної віддачі. Вплив зростання обсягів виробництва на середні постійні витрати.

Формування доходів підприємства: валовий, середній та граничний дохід. Максимізація прибутку підприємства в умовах конкурентного ринку за правилом $MR = MC$.

Ринок факторів виробництва та факторні доходи: праця та заробітна плата, капітал та відсоток, земля та рента, підприємництво та прибуток. Людський капітал. Диференціація доходів та крива Лоренца.

МОДУЛЬ 3. МАКРОЕКОНОМІКА ТА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Лекція 9. Макроекономічні показники в системі національних рахунків (2 год.)

Анотація лекції: Макроекономіка як наука про функціонування економіки як єдиного цілого. Суб'єкти макроекономіки (домогосподарства, фірми, держава, закордон) та кругообіг доходів і витрат.

Система національних рахунків (СНР). Валовий внутрішній продукт (ВВП) — ключовий макроекономічний показник. Принципи обчислення ВВП: уникнення подвійного рахунку,

поняття доданої вартості. Три методи розрахунку ВВП: за витратами ($C+I_g+G+NX$), за доходами (зарплата, рента, відсоток, прибуток, амортизація, непрямі податки) та за доданою вартістю.

Номинальний та реальний ВВП. Індeksi цін (дефлятор ВВП). Інші макроекономічні показники: Валовий національний дохід (ВНД), Чистий внутрішній продукт (ЧВП), Національний дохід (НД), Особистий дохід. Вади ВВП як показника добробуту (тіньова економіка, неринкові операції, екологія).

Лекція 10. Моделі макроекономічної рівноваги (2 год.)

Анотація лекції: Модель сукупного попиту (AD) та сукупної пропозиції (AS). Структура сукупного попиту, цінові ефекти (відсоткової ставки, багатства, імпорتنих закупівель) та нецінові фактори зсуву кривої AD. Сукупна пропозиція у короткостроковому та довгостроковому періодах (кейнсіанський, проміжний та класичний відрізки кривої AS). Макроекономічна рівновага в моделі AD-AS. Наслідки шоків попиту та пропозиції.

Кейнсіанська модель доходів і витрат («кейнсіанський хрест»). Споживання та заощадження. Гранична схильність до споживання (MPC) та заощадження (MPS). Інвестиції: автономні та індуковані. Мультиплікатор інвестицій та витрат: сутність та механізм дії. Рецесійний та інфляційний розриви в економіці. Основи моделі IS-LM (рівновага товарного та грошового ринків).

Лекція 11. Макроекономічна нестабільність: цикли та безробіття (2 год.)

Анотація лекції: Циклічність як форма економічного розвитку. Поняття економічного (ділового) циклу та його фази: криза (рецесія), депресія (дно), пожвавлення, піднесення (пік). Види циклів за тривалістю: короткі (Кітчина), середні промислові (Жугляра, Кузнеця), довгі хвилі (Кондратьєва). Матеріальна основа середніх циклів — масове оновлення основного капіталу.

Ринок праці. Зайнятість та безробіття. Вимірювання безробіття (формула рівня безробіття за методологією МОП). Типи безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Поняття «повної зайнятості» та природного рівня безробіття.

Економічні та соціальні наслідки безробіття. Відставання обсягу ВВП. Закон Оукена. Взаємозв'язок інфляції та безробіття в короткостроковому періоді: крива Філлїпса. Державна політика зайнятості.

Лекція 12. Фіскальна, монетарна політика та світове господарство (2 год.)

Анотація лекції: Сутність та цілі фіскальної (бюджетно-податкової) політики. Дискреційна (стимулююча та стримуюча) та автоматична фіскальна політика. Державний бюджет, причини дефіциту та шляхи його фінансування. Державний борг. Податки: сутність, прямі та непрямі, крива Лаффера.

Монетарна (грошово-кредитна) політика Центрального банку. Інструменти монетарної політики: облікова ставка, норма обов'язкових резервів, операції на відкритому ринку. Політика «дешевих» та «дорогих» грошей.

Світове господарство та міжнародний поділ праці. Форми міжнародних економічних відносин: торгівля, рух капіталу, міграція робочої сили. Теорії міжнародної торгівлі (абсолютні та порівняльні переваги). Протекціонізм та вільна торгівля. Валютний курс. Платіжний баланс країни. Глобалізація економіки та міжнародна інтеграція (на прикладі ЄС).

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття (загалом 12 годин) розроблені для закріплення теоретичного матеріалу через розв'язання прикладних економічних задач, виконання розрахунків та аналіз графічних моделей, що є критично важливим для здобувачів спеціальності G9 «Прикладна механіка».

Практичне заняття 1. Аналіз економічних систем та форм власності (2 год.)

Мета: закріпити знання про типи економічних систем, їх критерії та особливості функціонування; навчитися розрізняти форми власності.

Завдання:

1. Дискусія: порівняльний аналіз ринкової та командно-адміністративної економіки в контексті розвитку важкої промисловості.
2. Аналіз кейсів: визначення форми власності конкретних промислових об'єктів України (ПАТ, державне казенне підприємство, ТОВ).
3. Розв'язання тестових завдань на побудову кривої виробничих можливостей (КВМ) та розрахунок альтернативних витрат випуску продукції металообробки.

Практичне заняття 2. Розрахунок параметрів ринкової рівноваги та еластичності (2 год.)

Мета: відпрацювати навички математичного та графічного знаходження параметрів ринкової рівноваги, розрахунку коефіцієнтів еластичності.

Завдання:

1. Побудова графіків функцій попиту ($Q_d = a - bP$) та пропозиції ($Q_s = c + dP$).
2. Знаходження рівноважної ціни (P_e) та рівноважного обсягу (Q_e) алгебраїчним шляхом.
3. Розрахунок дефіциту або надлишку товару у разі державного втручання в ціноутворення (встановлення фіксованих цін).
4. Розрахунок коефіцієнта цінової еластичності попиту (точкової та дугової) на верстатне обладнання; визначення впливу зміни ціни на загальну виручку компанії.

Практичне заняття 3. Розрахунок витрат виробництва та прибутку машинобудівного підприємства (2 год.)

Мета: засвоїти методику поділу витрат на постійні та змінні, розрахунку середніх і граничних витрат, обчислення прибутку.

Завдання:

1. Задача на класифікацію витрат механічного цеху (амортизація верстатів, електроенергія, відрядна зарплата зварювальників, оренда).
2. Заповнення таблиці витрат: розрахунок FC, VC, TC, AFC, AVC, ATC, MC за даними про обсяги випуску деталей.
3. Визначення бухгалтерського та економічного прибутку підприємця.
4. Графічний аналіз максимізації прибутку в умовах досконалої конкуренції ($MR = MC$).

Практичне заняття 4. Розрахунок основних макроекономічних показників (2 год.)

Мета: опанувати методику розрахунку ВВП за доходами і витратами, а також обчислення реального ВВП.

Завдання:

1. Задача: розрахунок Валового внутрішнього продукту (ВВП) за методом кінцевого використання ($C + Ig + G + X_n$) на основі зведених статистичних даних умовної країни.
2. Задача: розрахунок ВВП за методом доходів (зарплата, прибутки корпорацій, непрямі податки, амортизація).
3. Перехід від ВВП до інших показників СНР: розрахунок Чистого національного продукту (ЧНП) та Національного доходу (НД).
4. Використання дефлятора: розрахунок реального ВВП на основі даних про номінальний ВВП та індекс цін.

Практичне заняття 5. Оцінка макроекономічної нестабільності: інфляція та безробіття (2 год.)

Мета: навчитися вимірювати рівень безробіття та інфляції, обчислювати втрати економіки від циклічного безробіття.

Завдання:

1. Задача: класифікація осіб за статусом на ринку праці (зайняті, безробітні, поза робочою силою) та розрахунок рівня безробіття за методологією МОП.
2. Розрахунок економічних втрат суспільства (відставання фактичного ВВП від потенційного) на основі закону Оукена.
3. Обчислення індексу споживчих цін (ІСЦ/СРІ) та темпу інфляції за два суміжні періоди за правилом «величини 70».

Практичне заняття 6. Аналіз впливу фіскальної та монетарної політики (2 год.)

Мета: зрозуміти механізми мультиплікативного впливу державних витрат, податків та кредитно-грошових інструментів на економіку.

Завдання:

1. Розрахунок простого мультиплікатора витрат та податкового мультиплікатора. Обчислення приросту ВВП внаслідок збільшення державних закупівель.
2. Робота з банківським мультиплікатором: розрахунок здатності банківської системи створювати нові гроші при зміні норми обов'язкових резервів Національним банком.
3. Ситуаційний аналіз (кейс): обрання типу антикризової політики (експансійна чи рестрикційна) для подолання «перегріву» економіки або глибокої рецесії.

6. ПРОГРАМА КУРСУ (ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ)

Назва модулів та тем	Лекції (год.)	Практ. (год.)	СРС (год.)	Формат практичної та самостійної роботи
МОДУЛЬ 1. Загальні основи розвитку				
Тема 1. Предмет і метод ек. теорії	2	0	4	СРС: Історія економічної думки.
Тема 2. Економічна система та власність	2	2	4	Практ: Аналіз систем. СРС: Власність у промисловості.
Тема 3. Виробництво. Товар і гроші	2	0	5	СРС: Товарне виробництво, рівняння Фішера.
Тема 4. Сутність інфляції та її наслідки	2	0	5	СРС: Вплив інфляції витрат на підприємство.

МОДУЛЬ 2. Мікроекономічні основи				
Тема 5. Ринок, конкуренція і монополія	2	0	3	СРС: Аналіз олігополії.
Тема 6. Механізм ринку: попит і пропозиція	2	2	3	Практ: Розрахунок рівноваги. СРС: Еластичність попиту.
Тема 7. Підприємство і капітал	2	2	4	Практ: Витрати і прибуток. СРС: Амортизація обладнання.
Тема 8. Витрати виробництва і прибуток	2	2	6	Практ: Максимізація прибутку. СРС: Точка беззбитковості.
МОДУЛЬ 3. Макроекономіка та світ				
Тема 9. Макроекономічні показники (ВВП)	2	2	4	Практ: Розрахунок СНР. СРС: Розрахунок ВВП за витратами.
Тема 10. Макроекономічна рівновага	2	0	6	СРС: Зсув AD-AS від шоків.
Тема 11. Нестабільність (цикли, безробіття)	2	2	4	Практ: Закон Оукена. СРС: Економічні кризи та ринок праці.
Тема 12. Фіскальна та монетарна політика	2	2	6	Практ: Мультиплікатори. СРС: Облікова ставка НБУ.

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ТА ДЖЕРЕЛА

7.1. Нормативно-правова база

- Господарський кодекс України.
- Податковий кодекс України.
- Закон України «Про захист економічної конкуренції».
- Закон України «Про Національний банк України».

7.2. Базова література

1. Економічна теорія (Основи економічної теорії. Макроекономіка): конспект лекцій / В.П. Решетило, Ю.В. Федотова; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ, 2021. – 147 с.
2. Економічна теорія: закономірності, практика та сучасність: підручник / Е.М. Забарна, О.М. Козакова та ін. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. – 412 с.
3. Методичні рекомендації для практичних занять з навчальної дисципліни «Економічна теорія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання за освітньо-професійними програмами економічних спеціальностей / Укладач: Л.Б. Артеменко. Тернопіль. ТНТУ. 2022. 51 с.

7.3. Електронні інформаційні ресурси

- Офіційний сайт Національного банку України (bank.gov.ua).
- Офіційний сайт Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua).
- Електронний курс у системі дистанційного навчання коледжу (Moodle/Google Classroom).

8. ВІДОМОСТІ ПРО ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД

Освіта: Повна вища економічна або інженерно-економічна освіта (магістр, спеціаліст). Перевагою є наявність досвіду викладання економічних дисциплін для технічних спеціальностей.

Спеціальна підготовка: Розуміння специфіки організації машинобудівного та зварювального виробництва для адаптації економічних прикладів і кейсів до профілю спеціальності G9 «Прикладна механіка».

9. ФОРМИ ДОКУМЕНТІВ

Організація, контроль та облік освітнього процесу супроводжується такими документами:

- Силабус навчальної дисципліни (коротка робоча програма для студентів).
- Журнал обліку навчальних занять.
- Відомість обліку поточної та підсумкової успішності.
- Екзаменаційні білети / тестові бази для диференційованого заліку.
- Бланки оцінювання практичних та самостійних робіт.

10. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА КРИТЕРІЇ НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

10.1. Розподіл балів

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою. Підсумковим контролем є диференційований залік.

Види навчальної роботи	Максимальний бал
Поточна робота на практичних заняттях (виконання 6 робіт x 5 балів)	30
Виконання завдань самостійної роботи (СРС) (10-12 завдань)	30
Підсумковий контроль (Диференційований залік - тестування/задача)	40
РАЗОМ ЗА КУРС	100

10.2. Шкала переведення балів

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка ЄКТС
90-100	Відмінно	A
82-89	Добре	B
74-81	Добре	C
64-73	Задовільно	D
60-63	Задовільно	E
35-59	Незадовільно (з можливістю перескладання)	FX
0-34	Незадовільно (з повторним вивченням)	F

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- **Словесні та наочні:** лекції-презентації з використанням графіків (криві попиту, КВМ, AD-AS).
- **Практично-орієнтовані:** розв'язання розрахункових економічних задач (ВВП, еластичність, прибуток).
- **Кейс-метод:** аналіз реальних економічних ситуацій на підприємствах прикладної механіки.

12. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Академічна доброчесність: розв'язання задач та аналіз кейсів під час СРС виконуються самостійно. Списування та плагіат категорично заборонені. У разі виявлення плагіату робота оцінюється у 0 балів.

Відвідування: присутність на лекціях та практичних заняттях є обов'язковою. Відпрацювання пропущених практичних занять відбувається в індивідуальному порядку під час консультацій.

13. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Блок 1: Загальна економічна теорія та товарне виробництво

1. Предмет і функції економічної теорії. Мікро- та макроекономіка.
2. Економічні потреби та обмеженість ресурсів. Крива виробничих можливостей.
3. Власність як економічна категорія. Суб'єкти, об'єкти та форми власності.
4. Натуральне та товарне господарство: умови виникнення та основні риси.
5. Товар та його властивості: споживча та мінова вартість.
6. Теорії вартості: трудова теорія та теорія граничної корисності.
7. Походження, сутність та функції грошей.
8. Закон грошового обігу. Рівняння Фішера.
9. Сутність інфляції, її причини, види (попиту та витрат) і соціально-економічні наслідки.

Блок 2: Мікроекономіка підприємства

10. Ринок: сутність, функції, структура та інфраструктура.
11. Конкуренція: її сутність, функції та види. Досконала та недосконала конкуренція.
12. Монополія, олігополія та монополістична конкуренція. Антимонопольна політика.
13. Закон попиту та нецінові фактори зміни попиту.
14. Закон пропозиції та нецінові фактори зміни пропозиції.
15. Ринкова рівновага. Ціна рівноваги.
16. Еластичність попиту та пропозиції за ціною та за доходом.
17. Підприємництво та підприємство: сутність, форми, організаційно-правові типи.
18. Капітал підприємства: сутність, кругообіг та оборот. Основний та оборотний капітал.
19. Фізичний та моральний знос основного капіталу. Амортизація.
- О. Витрати виробництва у короткостроковому періоді: постійні, змінні, загальні, граничні.
21. Доходи та прибуток підприємства. Бухгалтерський та економічний прибуток.
22. Ринок праці та заробітна плата (номінальна і реальна).

Блок 3: Макроекономіка та світове господарство

23. Система національних рахунків. Валовий внутрішній продукт (ВВП).
24. Методи розрахунку ВВП: за витратами, за доходами, за доданою вартістю.
25. Номінальний і реальний ВВП. Дефлятор ВВП.
26. Сукупний попит (AD) та сукупна пропозиція (AS). Модель AD-AS.
27. Економічні цикли: сутність, причини, фази (криза, депресія, поживавлення, піднесення).
8. Безробіття: причини, типи (фрикційне, структурне, циклічне). Закон Оукена.
29. Державний бюджет і державний борг.
 - О. Фіскальна політика держави: сутність, податки (крива Лаффера), види політики.
31. Монетарна (грошово-кредитна) політика та її інструменти.
32. Світове господарство та міжнародний поділ праці. Міжнародна торгівля.

14. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання спрямовані на поглиблене вивчення специфічних економічних питань, що перетинаються з майбутньою інженерною діяльністю здобувачів спеціальності G9 «Прикладна механіка». Виконуються у формі рефератів, презентацій або аналітичних записок.

- **Тема 1:** Аналіз динаміки розвитку машинобудівної галузі України у XXI столітті (макроекономічний аспект).
- **Тема 2:** Економічна ефективність впровадження автоматизованих зварювальних комплексів (розрахунок амортизації, змінних витрат та окупності).
- **Тема 3:** Світовий ринок металопрокату: аналіз конкуренції, олігополістичні структури та ціноутворення.
- **Тема 4:** Оцінка впливу інфляції в Україні на собівартість продукції підприємств прикладної механіки у 2020-2025 роках.
- **Тема 5:** Податкове навантаження на малий бізнес у сфері металообробки: аналіз та шляхи мінімізації витрат.

Вимоги: Обсяг 5-7 сторінок. Наявність актуальних статистичних даних. Обов'язковий власний висновок щодо економічної доцільності або тенденцій розвитку.